

СЕР КЕН РОБІНСОН: ШКОЛА ВБИВАЄ КРЕАТИВНІСТЬ

http://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity.html

Сер Кен Робінсон цікаво та надзвичайно хвилююче доводить, що система освіти має виховувати, а не вбивати креативність та творчі здібності.

Переклад українською Тетяни Мулкіджанової

Сер Робінсон Кен / Sir Ken Robinson

Науковець зі світовим ім'ям у сфері розвитку освіти, креативності та інновацій. Співпрацює з урядами Європи, Азії та США, компаніями рейтингу Fortune 500, провідними світовими організаціями у сфері культури. 1998 р. у Великобританії очолив національну комісію з творчості, освіти та економіки. Був ключовою фігурою у розробленні стратегії для творчого та економічного розвитку в рамках мирного процесу у Північній Ірландії та одним із чотирьох міжнародних радників уряду Сінгапуру у створенні стратегії становлення Сінгапуру як творчого центру Південно-Східної Азії.

Протягом дванадцяти років Кен Робінсон був професором освіти в Університеті Уорвіка, Великобританія, і наразі є його почесним професором. Удостоєний почесних ступенів школи дизайну в Род-Айленді, коледжу мистецтв і дизайну у Рінглінді, Відкритого університету міста Бірмінгем. Удостоєний премії Афіни у школі дизайну Род-Айленду за заслуги в галузі мистецтва та освіти; нагороджений медаллю Пібоді за внесок у мистецтво і культуру США, премією LEGO за досягнення у сфері освіти міжнародного рівня, медаллю Бенджаміна Франкліна Королівського Товариства Мистецтв за видатний внесок у міжкультурні зв'язки Сполученого Королівства та Сполучених Штатів. У 2003 р. отримав лицарське звання від королеви Єлизавети II за заслуги в галузі мистецтва. У 2005 р. був обраний до участі у престижному проєкті Time/Fortune/CNN 'Principal Voices' як експерт із питань, що стоять перед бізнесом і освітою в новій глобальній економіці і для розв'язання яких потрібен креативний підхід.

Його книга *The Element: How Finding Your Passion Changes Everything* (Penguin/Viking 2009) стала бестселером і перекладена двадцятьма однією мовою. Остання книга Кена Робінсона – це десяте ювілейне видання його класичної роботи з креативності та інновацій *Out of Our Minds: Learning to be Creative* (Capstone/Wiley).

Доброго ранку. Як справи? Чудова конференція, чи не так? Я був у захваті від попередніх виступів. Тож я, мабуть, піду. *(Сміх)*. Тут було три теми впродовж конференції, які стосуються того, про що я хочу поговорити. Одна з них – надзвичайні докази людської креативності в усіх презентаціях, які ми тут бачили, та в усіх людях, тут присутніх. Сама широта та розмах заходу. Друга – це те, що ми всі опинилися у місці, де ми й гадки не маємо, що з нами станеться у майбутньому. Жодного здогаду, чим це все врешті обернеться.

Мене дуже цікавить освіта... власне, я помічаю, що всіх і кожного цікавить освіта. Хіба вас ні? Я це вважаю дуже цікавим. Наприклад, ви на вечірці і кажете комусь, що працюєте в галузі освіти... Власне, ви нечасто буваєте на вечірках, якщо ви працюєте в освіті. *(Сміх)*. Вас не запрошують. Що цікаво, навіть у відповідь на ваше запрошення. Це мене дивує. Але якщо на вечірці кажете комусь, хто поцікавився: "Ким ви працюєте?", що працюєте в галузі освіти, ви побачите, як

кров відливає від обличчя співрозмовника. Вони кажуть щось на зразок: "О Боже". *(Сміх)*. Але якщо ви спитаєте про їхню освіту, вони просто притискають вас до стіни. Тому що це – одна з тих речей, які дуже глибоко зачіпають людей, чи не так? Так само, як релігія, гроші тощо. Освіта цікавить нас особливо гостро частково тому, що саме вона має привести нас до майбутнього, яке ми не можемо уявити. Замислимося: діти, які цього року йдуть до школи, виходитимуть на пенсію у 2065 році. Ніхто й гадки не має – незважаючи на всі ці знання, що демонструвалися тут протягом останніх чотирьох днів, – яким буде світ навіть через п'ять років. І все ж ми маємо якось їх підготувати до нього. Тож, я гадаю, непередбачуваність є надзвичайною.

І третя частина – це те, що ми всі, тем не менш, погоджуємося, що діти мають надзвичайні можливості – це їхня спроможність до інновацій. Сирена вчора ввечері – це просто диво, правда ж? Що вона може зробити! Вона – виняток, але, з іншого боку, вона не є винятком у мас-

штабі всіх дітей світу. Що ми тут маємо – це людина надзвичайної відданості, яка знайшла в собі талант. Але в кожній дитині надзвичайні таланти. А ми їх розтринькуємо, доволі безтурботно. Тож я хочу поговорити про освіту і креативність.

Моя думка полягає в тому, що креативність зараз важлива в освіті не менш, ніж грамотність,

і ми маємо надати їй саме такий статус. *(Оплески)*. Дякую.

Я нещодавно почув чудову історію... обожаю її розповідати... про маленьку дівчинку, яка ходила на уроки малювання. Їй було шість, і вона сиділа позаду, і вчителька казала, що ця дівчинка була зазвичай неухаженою, а на уроках малювання стала зосередженою. Вчительку це зацікавило, вона підійшла до неї та спитала: "Що ти малюєш?". Дівчинка відповіла: "Я малюю Бога". Тоді вчителька сказала: "Але ніхто не знає, як виглядає Бог". А дівчинка відповіла: "За хвилину дізнаються". *(Сміх)*.

Коли моему сину виповнилося чотири, в Англії... власне, йому всюди було чотири, якщо чесно. *(Сміх)*. Куди б він не поїхав, йому скрізь було того року чотири. Він грав у п'єсі про Різдво. Ви пам'ятаєте сюжет? О, це було дещо. Це була велика історія. Мел Гібсон зробив продовження. Можливо, ви його бачили: "Різдво II". Тож, Джеймсу дісталася роль Йосипа, ми були дуже цьому раді. Ми вважали, що це одна з головних ролей. Ми найняли натовп людей у футболках з написом "Джеймс Робінсон" – це Йосип!". *(Сміх)*. У його ролі не було діалогу, але знаєте, цей епізод, де заходять три волхви. Вони увійшли з подарунками і принесли золото, пахощі та мирру. Це було насправді. Ми сиділи там і, здається, вони переплутали дари, тому що, коли ми після спектаклю розмовляли з хлопчиком і запитали його: "Усе гаразд?", він відповів: "Так, а що, щось не так?". Вони просто помінялися, і все. Тож, входять троє чотирьохрічних хлопців із рушниками на головах, ставлять на підлогу коробки і перший каже: "Я приніс вам золото". А другий каже: "Я приніс вам мирру". А третій каже: "Френк передав ось це". *(Сміх)*.

Що в цих історіях спільного – це те, що діти хапаються за можливість. Якщо вони не знають чогось, вони спробують. Я правий? Вони не бояться помилитися. Я не хочу сказати, що постійно помилятися – це виявляти творчість. Якщо ти не готовий помилитися, то ніколи не створиш нічого оригінального. А доти, коли стануть дорослими, більшість дітей уже

втрачає цю здатність. Вони бояться робити помилки. І, до речі, ми саме так керуємо компаніями.

Ми не прощаємо помилок. І ми так само працюємо з національною системою освіти, де помилки – це найгірше, що ви можете зробити. А результат у тому, що в процесі навчання ми забираємо в людей їхні творчі здібності.

Пікассо колись сказав, що всі діти народжуються митцями. Проблема в тому, щоб залишитися митцем, коли подорослішаєш. Я вірю в це всім серцем: ми не набуваємо творчих здібностей з віком, ми їх переростаємо. Точніше, ми навчаємося їх втрачати. Чому так відбувається?

Років п'ять тому я жив у Стретфорд-на-Ейвоні. До речі, ми переїхали зі Стретфорда-на-Ейвоні до Лос-Анджелеса. Насправді, ми жили у містечку під назвою Сніттерфілд, неподалік від Стретфорда, там ще народився батько Шекспіра. Вас зачепило новою думкою? Мене – так. Ви не думали, що в Шекспіра був батько, так? Так? Тому що ви не думали про те, що Шекспір був дитиною, правда? Семирічний Шекспір? Я ніколи про це не думав. Тобто йому колись було сім років. Він ходив на чийсь уроки англійської, чи не так? Якось ніяково. *(Сміх)*. "Треба бути стараннішим". Батько вкладав його спати, ну, знаєте, Шекспіру: "Час лягати спати", Вільяму Шекспіру, "поклади олівця, і перестань так розмовляти. Ніхто тебе не розуміє". *(Сміх)*.

Тож, ми перебралися зі Стретфорда до Лос-Анджелеса, до речі, я хочу декілька слів сказати про переїзд. Син не хотів їхати. У мене двоє дітей. Йому зараз 21 рік, а доньці – 16. Він не хотів їхати до Лос-Анджелеса. Йому подобалося місто, але в Англії у нього була подружка. Вона була коханням його життя, Сара. Вони були знайомі вже місяць. Звертаю вашу увагу, вони тільки-но справили свій четвертий ювілей, адже місяць – це багато, коли тобі 16. Отже, він був дуже засмученим під час польоту і сказав: "Я більше ніколи не зустріну такої, як Сара". Ми, до речі, зраділи його словам, якщо чесно, тому що вона була головною причиною, чому ми їхали з країни. *(Сміх)*.

Але коли приїздиш до Америки або подорожуєш, помічаєш цікаву річ: кожна система освіти на планеті має однакову ієрархію предметів. Кожна. Куди б ти не поїхав. Здавалося б, має бути навпаки, але ні.

На вершині – математика та мови, потім гуманітарні науки, а внизу – мистецтва. Скрізь на Землі. І майже в кожній системі також однакова ієрархія у мистецтвах.

Образотворче мистецтво та музика в школах зазвичай мають вищий статус, ніж драма та танці. Немає жодної системи освіти на планеті, яка б вчила дітей танців кожного дня, так само, як ми вчимо дітей математиці. Чому? Чому ні? Я гадаю, це важливо. Я думаю, що математика дуже важлива, але танці також. Діти танцюють весь час, коли їм це дозволяють, ми всі танцюємо. У всіх нас є тіла, правда? Або я щось не так розумію? (Сміх). Відверто кажучи, ось що відбувається.

Коли діти підрастають, ми починаємо вчити їх від пояса та вище. А потім концентруємося на голові. І дещо з одного боку.

Якби ви були інопланетянином і спитали: "Для чого потрібна загальна освіта?", висновок був би таким, що головна мета загальної освіти по всьому світу – це створювати університетських професорів. Чи не так? Це люди, які виходять із вершини. Я також був одним із них, тож ось. (Сміх). Ні, мені подобаються професори, але, знаєте, не треба ставитися до них як до найвищого досягнення людства. Вони – просто форма життя, тільки форма життя. Але вони доволі цікаві, і я кажу це з приязні до них. Є щось цікаве, з мого досвіду, у професорах... не у всіх, але зазвичай... вони живуть у своїх головах. Вони живуть там, частково навіть з одного боку голови. Вони немов без тіла, розумієте, майже буквально. Вони дивляться на своє тіло як на якийсь транспорт для своїх голів, правда? (Сміх). Це немов засіб, щоб перевозити голову на зустрічі. Якщо ви хочете справжні докази не-тілесного досвіду, до речі, навідайтеся на конференції вищих академіків та загляньте на дискотеку в останній вечір. (Сміх). І там ви все побачите, дорослі чоловіки та жінки, які корчаться, не потрапляють у ритм, чекають, коли вже все скінчиться та можна буде поїхати додому та написати про це наукову роботу.

Сучасна система освіти покладається на ідею академічних здібностей. І на це є причина. Ця система була створена... в усьому світі, наспраді, не було жодної системи освіти до XIX сторіччя. Вони з'явилися, щоб задовольнити потреби індустріалізму. Тож ієрархія походить із двох ідей. По-перше, тієї, що найбільш корисні для роботи дисципліни посідають верхні сходинки. Тож, у школі вас, мабуть, м'яко відводили вбік від речей, які вам насправді подобалися як дитині, на підставі того, що ви ніколи не зможете заробляти цим на життя. Чи не так? Не займайся музикою, ти не будеш музикантом; не займайся мистецтвом, ти не будеш художником. М'яка порада – але ж

помилкова. Весь світ зараз перебуває в стані революції. І, по-друге, це академічні здібності, які насправді почали панувати в нашому сприйнятті інтелекту, тому що університети збудували систему, подібну до себе. Якщо подумати, то

вся система загальної освіти по всьому світу – це затяжний процес вступу в університет. А наслідки в тому, що багато талановитих, обдарованих, творчих людей себе такими не вважають, адже те, що їм гарно вдавалося в школі, не цінувалося або навіть таврувалося.

І я вважаю, що ми не можемо собі дозволити так само далі діяти.

За наступні 30 років, за даними ЮНЕСКО, через освіту пройде більше людей, ніж із початку історії. Більше людей, і в цьому поєднанні всього, про що ми говорили, – технологія та те, як вона впливає на роботу, демографія та величезний сплеск населення. Несподівано: вчені ступені не мають ніякого значення. Хіба це не так? Коли я був студентом, вважалося, якщо у вас був диплом, ви мали роботу. Якщо ж у вас не було роботи, то це тому, що ви самі її не хотіли. Якщо чесно, я і сам її не хотів. (Сміх). Проте зараз люди з дипломами дуже часто біжать додому грати у відеоігри, тому що там, де раніше вистачало ступеня бакалавра, тепер треба бути магістром або ж навіть доктором наук. Це процес академічної інфляції. І це показник того, що вся система освіти коливається під нашими ногами. Нам треба радикально переглянути наші погляди на інтелект.

Про інтелект ми знаємо три речі. По-перше, він різнобічний. Ми мислимо про світ так само, як і сприймаємо його. Ми мислимо зоровими образами, звуками, кінестетично. Ми мислимо абстракціями, рухом. По-друге, розум динамічний. Якщо подивитися на зв'язки в людському мозку, як ми чули вчора від кількох доповідачів, розум – штука назвичайно інтерактивна. Мозок не розподіляється на відсіки. Насправді, креативність – яку я визначаю як процес отримання оригінальних ідей, які мають цінність, – частіше за все походить від взаємодії різних способів світосприйняття.

Мозок навмисне... до речі, існує нервовий вузол, що поєднує дві півкулі мозку, він називається мозолисте тіло. У жінок воно товще. Погоджуся з учорашнім виступом Хелен, я думаю, що в цьому, мабуть, причина, чому жінкам краще вдається мультизадачність. Адже це насправді так. Існує безліч досліджень, але я знаю це з власного досвіду. Якщо моя жінка готує дома вечерю – що, на щастя, трапляється не так часто – знаєте, вона...

ні, дещо їй вдається... але якщо вона готує, то, коротше кажучи, вона одночасно розмовляє по телефону, спілкується з дітьми, білить стелю, робить операцію на відкритому серці. Якщо готую я, то двері зачинено, діти вийшли, телефон на місці, якщо вона заходить, це мене дратує. Я кажу: "Террі, будь ласка, я намагаюся зробити яєшню. Облиш мене". (Сміх). Знаєте цей давній вислів: "Якщо в лісі падає дерево і цього ніхто не чує, чи трапляється це насправді"? Пам'ятаєте цю бородату фразу? Нещодавно я побачив чудову футболку з написом: "Якщо чоловік висловить свою думку в лісі і жодна жінка його не почує, він все ще неправий?". (Сміх).

І третя річ про розум – він у кожного свій. Я зараз працюю над новою книгою, яка називається "Одкровення" і базується на серії інтерв'ю, у яких люди розповідають про те, як вони відкрили свій талант. Мене захоплює, як люди знайшли себе. Початком слугувала одна розмова з чудовою жінкою, про яку, мабуть, майже ніхто не чув, її звали Джиліан Лінн, знаєте про неї? Дехто знає. Вона хореограф, і всі знають її роботи. Вона ставила "Кішки" та "Привид Опері". Вона чудова. Я колись був членом ради Королівського Балету в Англії, як можна здогадатися. Одного разу ми обідали з Джиліан, і я спитав: "Джиліан, як ти стала танцівницею?" І вона розповіла, що в школі її вважали безнадійною; школа, це було в 1930-ті, написала її батькам: "Ми вважаємо, що у Джиліан проблеми з навчанням". Вона не могла зосередитися, постійно метушилася. Зараз, мабуть, сказали б, що в неї синдром дефіциту уваги та гіперактивності. Але це було в 30-ті, і тоді цей синдром ще не винайшли. Такого захворювання просто не існувало. (Сміх). Люди не знали, що воно в них може бути.

Тож її відправили до спеціаліста, у кабінет з дубовими панелями. Вона прийшла туди з мамою, і її посадили на стілець в кінці кімнати, і вона там сиділа з долонями, підкладеними під ноги, впродовж 20 хвилин, поки лікар розмовляв із її матір'ю про всі проблеми, які в Джиліан виникли в школі, про те, що вона завжала іншим, завжди запізнювалася з домашньою роботою тощо, восьмирічна дівчинка... врешті-решт, лікар підійшов, сів поруч з Джиліан і сказав: "Джиліан, я послухав все це, що розповіла твоя мати, і мені треба поговорити з нею наодинці". Він сказав: "Почекай, ми повернемося, це ненадовго". І вони пішли та залишили її саму. Але, виходячи з кімнати, він увімкнув радіо, яке стояло на столі. І коли вони вийшли з кімнати, він сказав її матері: "Постійте тут і просто спостерігайте за нею". Щойно вони вийшли, вона підняла-

ся на ноги і почала танцювати. Вони подивилися на неї кілька хвилин, тоді лікар обернувся до її матері та сказав: "Міссіс Лінн, Джиліан не хвора, вона танцівниця. Віддайте її до школи танців".

Я спитав: "І що сталося?". А вона відповіла: "Вона так і зробила. Не можу передати, як було чудово. Ми зайшли в кімнату, яка була повною таких людей, як я. Людей, які не могли всидіти на місці. Людей, яким треба було рухатися, щоб думати". Яким треба рухатися, щоб думати. Вони займалися балетом, степом, джазовими танцями, модерном, сучасними танцями. І врешті-решт, вона пройшла прослуховування в Королівську Школу Балету, стала солісткою, зробила блискучу кар'єру в Школі балету. Нарешті, випустилася зі школи і заснувала власну компанію, Танцювальну компанію Джиліан Лінн, познайомилася з Ендрю Ллойдом Вебером. Вона створила одні з найуспішніших театральних постановок в історії, подарувавши задоволення мільйонам, і зараз вона мультиміліонер. Якийсь інший лікар міг посадити її на ліки та наказати дівчинці заспокоїтися. (Оплески).

Тож, я думаю... Я думаю, все зводиться до такого: нещодавно Ел Гор у своєму виступі говорив про екологію, про революцію, яку почала Рейчел Карсон. Я вважаю, що

єдина наша надія на майбутнє – це прийняти нову концепцію екології людства,

таку, у якій ми почнемо переглядати наші погляди на багатство людських можливостей.

Наша система освіти підривала ресурси нашого мозку, так само, як ми спустошуємо ресурси Землі: задля задоволення попиту.

І в майбутньому це вже не буде працювати. Ми маємо переосмислити основні принципи, на яких виховуємо дітей. Є одна чудова цитата з Йонаса Салка, він сказав: "Якщо всі комахи раптом зникнуть із Землі, за 50 років життя на Землі скінчиться. Якщо зникне все людство, за 50 років інші форми життя будуть квітнути". І він має рацію.

TED – це данина поваги дару людської уяви. Ми маємо застосовувати цей дар із розумом, щоб запобігти деяким сценаріям, про які ми говорили. І єдиний шлях зробити це – вміння побачити нашу творчу спроможність, її багатство та бачити наших дітей такими, якими вони є. А наше завдання – виховувати їхню цілісність так, щоб вони могли жити у майбутньому. До речі... можливо, ми не побачимо це майбутнє, але вони побачать. І наша справа – допомогти їм зробити його кращим. Дуже дякую.